

УДК 378.147:792.8

Журавльова А. В.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ЯК МОЖЛИВІСТЬ МАКСИМАЛЬНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ-ХОРЕОГРАФІВ (на прикладі дисципліни “Теорія та методика викладання популярних танцювальних стилів”)

В статті розглядаються деякі проблеми традиційної підготовки фахівців з сучасної хореографії, які не завжди сприяють розвитку творчості, а також розкриваються поняття “креативність” та “творчі здібності”, необхідні для розуміння суті проблеми. Автор пропонує створення моделі організації навчального процесу студентів на заняттях.

Ключові слова: творчість, творчі здібності, креативність, творчий потенціал, творчі завдання, творчий колектив, творча особистість.

Сьогодні гостро відчувається потреба в креативних особистостях, яка обумовлена ситуацією в сучасному світі. Це пов'язано зі збільшенням наукових відкриттів та винаходів. Пасивна та культурно обмежена людина стає не в змозі впоратися з потоком питань та проблем, які пред'являє їй навколишній світ.

Причина в нестачі творчості – існуюча система освіти, яка орієнтована на усереднені стандарти. “Отримавши освіту, ми, як правило, стаємо конформістами із стереотипним мисленням, людьми із вищою освітою, а не вільними, творчими та оригінально мислячими людьми” [6, с. 80].

Творчість – це процес, який може привести до створення деякого продукту. Таким продуктом може бути вірш, малюнок, музичний твір чи танець [7, с. 165].

“Словник” С. І. Ожегова дає таке визначення творчості: “Творчість – створення нових за задумом культурних та матеріальних цінностей” [4].

Відомий філософ О. Г. Спіркін вважає: “Творчість – це духовна діяльність, результатом якої є створення оригінальних цінностей, становлення нових, раніше невідомих фактів, властивостей та закономірностей матеріального світу та духовної культури” [9, с. 193].

Е. Фромм визначає творчість як здібність “дивуватись і пізнавати, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, це націленість на відкриття нового і здібність до глибокого пізнання свого досвіду” [10, с. 119].

Г. С. Альтшуллер, який є автором теорії розвитку творчої особистості, розглядає творчість як норму людського буття. Творчість реалізується в інтелектуальній та духовній діяльності людини. Інтелект дає “нове слово”, тобто організовану по-новому інформацію. Духовна діяльність є “генерацією думок”. Тому необхідно на всіх етапах становлення особистості стимулювати та організовувати інтелектуальну і духовну діяльність. Вузька

спеціалізація придушує стимул до творчості. Необхідна універсальна освіта, яка не виключає спеціальної майстерності. Головне – не розвиток здібностей, а створення мотивації на творчість та оволодіння технологією творчої праці [3, с. 18].

Творчі здібності – особливий вид розумових здібностей, які виражаються в умінні відхилитись у мисленні від традиційних норм, генерувати різноманітні оригінальні ідеї та знаходити способи їхнього практичного вирішення [5].

Психологи пов'язують здібності до творчої діяльності перш за все з особливостями мислення. Відомий американський психолог Дж. Гілфорд, який займався проблемами людського інтелекту, виявив, що творчим особистостям властиве так зване дивергентне мислення [2, с. 431].

Люди, які володіють таким типом мислення, при вирішенні будь-якої проблеми не концентрують усі свої зусилля на знаходженні єдиного правильного рішення, а починають шукати рішення за всіма можливими напрямками, щоб знайти якомога більше варіантів. Такі люди можуть створювати нові комбінації з елементів, які більшість людей знає та використовує тільки у визначений спосіб.

У 90-х роках ХХ ст. популярними стали слова “креатив”, “креативний”. Креативність (віл лат. Creation – створювання) – це здібності людини знаходити оригінальні, нестандартні рішення поставлених завдань [3, с. 156].

Креативність проявляється в інноваційних перетвореннях у всіх (або окремих) галузях життя людини (пізнанні, мисленні, спілкуванні, професійній діяльності, самовдосконаленні тощо) таким чином: особистість (потенціал) – процес – результат [3, с. 160].

Є. В. Батовріна виокремлює такі якості та здібності особистості, які впливають на розвиток креативності:

- оригінальність мислення;
- семантична гнучкість;
- здібності до генерування великої кількості людей;
- здібності долати стереотипи;
- здібності знаходити багато асоціацій;
- допитливість;
- прагнення до досконалості;
- здібність йти на ризик;
- емоційність;
- спонтанність поведінки;
- здібність до сприйняття дисгармонії;
- впевненість у собі;
- інтуїція;
- здібність до фантазії та уяви [1].

Розвиток креативної особистості – це формування стійкої

спрямованості особистості до творчої діяльності. Значущими чинниками розвитку креативної особистості, перш за все, є виховання, освіта, а також педагоги, які сприяють залученню особистості до досягнень мистецтва, науки, створенню сприятливої атмосфери, яка спонукає до творчості.

Майбутній спеціаліст у сфері сучасної хореографії повинен вміти вирішувати нетрадиційні творчі завдання. Необхідно відпрацьовувати нові підходи і рішення для вироблення оптимальної стратегії формування творчих здібностей майбутніх хореографів.

Найбільш успішний розвиток здібностей студента відбувається під час виконання спеціально організованої роботи під безпосереднім керівництвом педагога саме в процесі навчання.

Педагог повинен навчитись бачити творчі прояви студентів не тільки під час занять, а й в іншій діяльності. Потрібно формувати у студентів високу самооцінку, яка стимулювала б їх до діяльності. Для цього педагогу потрібно відзначати індивідуальні досягнення учнів, при цьому оцінка повинна бути об'єктивною.

Педагог має розвивати і свою креативність. Щоб розвивати творчі здібності учнів, педагог сам повинен бути творчим [3, с. 299].

Зміст навчального матеріалу має бути таким, щоб студенти могли виходити за рамки стандартних зразків, а сам процес навчання повинен стимулював розвиток творчих здібностей. Необхідна умова – гуманна взаємодія викладача і студента, створення психологічного контакту між усіма членами колективу. У викладача, який вчасно і вміло захочує учнів, успіхи кращі, ніж у тих, хто всі сподівання покладає на страх та покарання. Викладач не може змусити студента бути допитливим, бути філософом, але він дає можливість, спонукає, допомагає тому, що вже існує в зародку, стати реальним та актуальним.

Педагог зможе пробудити цікавість до змісту своєї дисципліни, якщо сам буде зацікавлений цим змістом та орієнтованим на пробудження цікавості у студентів. Прагнення зробити процес навчання захоплюючим потребує винахідливості і педагогічної майстерності, а також ґрунтовної підготовки, багато часу та матеріальних затрат. Якщо знання викладаються студенту в готовому вигляді, то їх засвоєння має пасивний характер і про творчість мова не йде.

Викладачу обов'язково потрібно вірити в студента, в перспективу його творчого розвитку. Необхідні такі умови розвитку творчого потенціалу:

- створення у студента високої самооцінки, впевненості у своїх силах;
- створення доброзичливих взаємовідносин, позитивних емоцій;
- дотримання “права на помилку”;
- оптимальне поєднання групових та індивідуальних форм роботи.

Для викладача дуже важливо формування творчої активності студента-хореографа. Неможливо уявити майбутніх танцівників і хореографів, в яких не розвинуті фантазія та винахідливість. Свобода

творчості стає одним із основоположних моментів структури заняття. Вільна особистість максимально може виразити себе в творчості, де визначається її система цінностей, світопізнання, художній смак, духовність. Одним із чинників, які впливають на розвиток творчих здібностей, є визнання студентами цінності творчості.

Розвиток творчих здібностей у студентів – це робота, специфічна діяльність педагога та студента, яка відрізняється оригінальністю, вмінням діяти не за стандартом, а всупереч йому, створюючи щось нове, незнайоме, неочікуване.

Дисципліна “Теорія та методика викладання популярних танцювальних стилів” відіграє важливу роль у системі підготовки фахівців сучасної хореографії. Вивчення дисципліни розширює лексичний матеріал, творчий діапазон майбутніх виконавців та викладачів, виховує художній смак, розвиває хореографічне мислення. На заняттях студенти знайомляться з соціальними танцями, такими як сальса, бачата, лінді-хоп, бугі-вугі, аргентинське танго, хастл та ін., та молодіжними танцями, такими як диско, локінг, хіп-хоп, хаус тощо, які сьогодні є досить поширеними в багатьох країнах Західної Європи, Латинської Америки, США. Сучасні популярні танцювальні стилі розвиваються та змінюються під впливом атмосфери і процесів, які відбуваються у світі сучасного мистецтва. Синтез напрямів і стилів у хореографії стає імпульсом для розвитку нових форм сучасного танцю.

Можливість застосування нових, нестандартних, оригінальних танцювальних стилів надає широке поле діяльності для хореографа щодо вибору та втілення різноманітного технічного та варіаційного виконання.

Творчі завдання є предметом особливої уваги в організації навчального процесу студентів на заняттях з цієї дисципліни, оскільки вони допомагають розкрити потенціал студентів, стимулюють та розвивають їхні творчі здібності, мотивують до пошуку оригінальних ідей, виховують емоційно особистісні якості, естетичне сприйняття, спостережливість, інтуїцію, активну позицію; розвивають художнє мислення, образно-асоціативну пам'ять; сприяють внутрішній свободі; формують комунікативні навички.

Творчі завдання передбачають складання оригінальних комбінацій (лексичних поєднань) на основі кроків (фігур) обраного танцювального стилю, наприклад:

- на одну музичну тему для всіх виконавців (пропонує викладач);
- на різні музичні теми (обирають студенти або викладач);
- зі зміною малюнків та перебудовами;
- з обраним самостійно сюжетом;
- з сюжетом за вказівкою викладача;
- із заданою кількістю тактів;
- із заданою схемою рухів.

Мета творчих завдань передбачає:

- накопичення творчого досвіду;
- формування навичок аналізу та знаходження нестандартних шляхів вирішення проблеми;
- готовність та вміння творчо мислити;
- розвиток уваги, пам'яті, спостережливості;
- розширення інтелектуального світогляду.

Творчий процес включає в себе всі етапи створення композиції – від виникнення ідеї до її втілення. Не обов'язково, щоб кожна ідея була правильною: чим більше ідей пропонує студент, тим імовірніше, що серед них будуть цікаві.

Творчі завдання потребують від студентів уяви, щоб придумати нові ідеї та скомбінувати їх. При виконанні кожного завдання потрібно вигадати щось нове, незвичне. Час для виконання кожного завдання обмежений. Тут також важлива емоційна зацікавленість у творчій діяльності, почуття гумору, творча мотивація, відповідальність за нестандартну позицію. Такі завдання можуть бути індивідуальними, парними та груповими – все залежить від поставлених завдань, рівня підготовки та рівня творчого мислення студентів, але перевага надається колективній роботі.

Протягом тисячоліть основним методом колективної творчості була суперечка, протиборство ідей. Сьогодні цей метод не є ефективним. Колективна творчість ґрунтується на співпраці, взаємній підтримці, розумінні та підхопленні ідей один одного. Суперечки категорично заборонені [3, с. 31].

Творчий колектив є такий, що виробляє нові рішення, сприятливий до нових ідей, володіє свободою вибору завдань та зміни напрямку їх виконання, має стимул для творчості [3, с. 29].

Творча група обов'язково повинна мати хоча б одного генератора ідей. Людина, у якій не виникають нові ідеї, в кращому випадку, може виконувати допоміжні функції, а в гіршому вона є баластом [3, с. 33].

У учасника творчого колективу ідея може виникнути, але він її не виказує, що можливо з двох причин. Перша: людина не впевнена в її цінності. Друга: бажання одноосібно скористатися своєю ідеєю. Потрібно роз'яснити такому члену колективу, що "його" ідея виникла в нього в результаті колективної роботи.

Важливим учасником творчої групи є "резонатор", тобто людина, яка вміє переформулювати нову ідею, виявити її суть і надати адекватне вираження [3, с. 34].

Одним із процесів, який генерує ідеї, є мозковий штурм. Коли в групі збираються студенти різних танцювальних напрямків і лексичний арсенал стає більш різноманітним, з'являється об'єктивний та різносторонній погляд на вирішення поставлених задач. Принципи організації мозкового штурму описала Тіна Сіліг (професор Стенфорда, спеціаліст з інноваційного

підприємництва) в своїй книзі “Розрив шаблону”. На її думку, чисельність такої групи – це 6-8 осіб. При такій кількості людей група зможе не тільки генерувати ідеї, а й вільно спілкуватись, вільно рухатись. Дуже часто неочікувані і небанальні ідеї стають найбільш цікавими і відкривають нові можливості.

Американський хореограф Твайла Тарп у своїй книзі “Звичка до творчості” пропонує заводити спеціальну коробку і вкидати туди листочки з записами ідей, вирізки з газет, журналів, роздруківки статей та все те, що зможе надихати на вирішення поставлених задач. Таким чином, створюється більш об’ємна картина вирішення завдання і з’являються ресурси, за допомогою яких можна створити щось абсолютно нове.

Що заважає творчості? Найбільшим ворогом творчості є страх. Страх поразки сковує уяву та ініціативу. Другий ворог творчості – висока самокритичність. Занадто прискіплива самооцінка може привести в глухий кут. Третій ворог – лень. Якщо людина бажає щось зробити – треба почати: зробити перший крок, потім продовжити і, нарешті, завершити.

А. Маслоу виділяє ряд бар’єрів, які блокують творчість:

- конформізм – бажання бути схожим на інших, страх висловити свою думку;
- зовнішня та внутрішня цензура – придушення нетрадиційних, нестандартних думок;
- ригідність мислення – стереотип мислення, звичка вирішувати типові завдання стандартним способом;
- імпульсивність мислення – бажання знайти відповідь негайно;
- пізнавальний егоцентризм – нездатність перейти від однієї точки зору до іншої [3, с. 58].

Особливістю групової роботи студентів є цілковита рівноправність усіх її учасників, що особливо сприятливо позначається на слабких учнях. Вони з більшим задоволенням беруть участь у колективній роботі, при цьому намагаються не поступатися більш сильним партнерам, роблять помилки, але йдуть на цей ризик. Час, відведений для створення комбінацій, композицій, етюдів на заняттях, насичений позитивними емоціями.

Робота студентів у групах вивільняє викладача від більшості контрольних та оцінювальних функцій, тому він може бути уважнішим до індивідуальних особливостей студентів та їхніх взаємовідносин.

Творчість не підлягає жорсткій регламентації, вона не технологічна, їй важко навчитися безпосередньо, тому необхідно створити умови, які б сприяли вияву творчості. Щоб стати творчим, потрібно якісно та цілісно змінитися [11, с. 388].

Задача викладача – розкрити потенціал студента, навчити пізнавати світ, передавати відчуття, емоції через танець. Всі завдання спрямовані на розкриття таланту.

Талант (гр. *talanton*) – видатні здібності, висока ступінь обдарованості в

якій-небудь галузі [8, с. 1296]. Талант – це видатні вроджені якості, особливі природні дані [4, с. 750].

Поряд зі здібностями, талант є тільки ймовірністю набуття високої майстерності і досягнення вагомих результатів у хореографічному мистецтві. Талант – це можливість творчого прогресу, але ще не сам успіх. Всі знамениті майстри танцю були старанними та наполегливими в досягненні своєї мети.

Креативні, творчі рішення потребують широких знань у галузі сучасного хореографічного мистецтва. Процес їх пізнання (отримання) займає, як правило, близько десяти років. Креативність потребує завзятості і наполегливості, незалежності суджень, відсутності страху “виділитись з натовпу”. Творчість властива тим, хто вміє мислити самостійно. Люди, які постійно спираються на визнані авторитети, не здатні до творчості. Творчість – це вміння бачити широкі зв'язки між різними елементами, здатність до синтезу.

Як вже було сказано раніше, особливості професійної діяльності потребують від майбутніх хореографів сучасного танцю розвитку творчого потенціалу. Проте традиційна підготовка не завжди сприяє розвитку творчості. Недостатньо і спеціальної літератури, яка б відображала шляхи та способи становлення професійної творчості майбутніх хореографів.

Тому залишаються деякі протиріччя, які склались у процесі підготовки майбутніх фахівців з сучасної хореографії: між творчістю як цінністю та стандартом як нормою підготовки хореографа; між системним характером професійної підготовки майбутніх фахівців-хореографів і особистісним розвитком, який має нерівномірний характер; між новими принципами навчання і виховання (принципи свободи, рівноправ'я тощо) та методами організації професійної підготовки майбутніх хореографів, які формувались протягом багатьох років.

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що така модель занять створює педагогічні умови, які сприяють розвитку не тільки професійних навичок студентів-хореографів, а й формують потребу до творчості як обов'язкової умови професійної реалізації.

Використана література:

1. *Батоврина Е. В.* На пути к достижению эффективности управлена: способности как факторы успеха управленческой деятельности / Е. В. Батоврина // Современные гуманитарные исследования. – 2006. – № 1.
2. *Годфруа Ж.* Психология : в 2 т. – Т. 1 / Ж. Годфруа. – М. : Мир, 1992.
3. *Ильин Е. П.* Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2009.
4. *Ожегов С. И., Шведова Н. Ю.* Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. – 4-е изд., – М. : Азбуковник, 1999.
5. *Рогозина В.* Педагогические условия развития творческих способностей на уроке / В. Рогозина // Воспитание школьников. – 2007. – № 4.

6. Роджерс К. К теории творчества: Взгляд на психотерапию. Становление человека / К. Роджерс. – М., 1994.
7. Роджерс Н. Творчество как усиление себя / Н. Роджерс // Вопросы психологи. – 1990. – № 1.
8. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд-е. – М. : Советская энциклопедия, 1985.
9. Спиркин А. Г. Сознание и самосознание / А. Г. Спиркин. – М., 1972.
10. Фромм Э. Душа человека. Революция надежды / Э. Фромм. – М., 1992.
11. Юдина С. Д. Анализ проблемы творчества в гуманистической психологии : материалы IV съезда Российского психологического общества / С. Д. Юдина. – М., 2003. – Т. 3.

References:

1. Batovrina Ye. V. Na puti k dostizheniyu effektivnosti upravlena: sposobnosti kak faktory uspekha upravlenchiskoy deyatelnosti / Ye. V. Batovrina // Sovremennye gumanitarnye issledovaniya. – 2006. – № 1.
2. Godfrua Zh. Psikhologiya : v 2 t. – Т. 1 / Zh. Godfrua. – М. : Mir, 1992.
3. Ilin Ye. P. Psikhologiya tvorchestva, kreativnosti, odarennosti / Ye. P. Ilin. – SPb. : Piter, 2009.
4. Ozhegov S. I., Shvedova N. Yu. Tolkovyy slovar russkogo yazyka: 80000 slov i frazeologicheskikh vyrazheniy / S. I. Ozhegov, N. Yu. Shvedova ; Rossiyskaya akademiya nauk. Institut russkogo yazyka im. V. V. Vinogradova. – 4-e izd., – М. : Azbukovnik, 1999.
5. Rogozina V. Pedagogicheskie usloviya razvitiya tvorcheskikh sposobnostey na uroke / V. Rogozina // Vospitanie shkolnikov. – 2007. – № 4.
6. Rodzhers K. К теории творчества: Взгляд на психотерапию. Становление человека / К. Роджers. – М., 1994.
7. Rodzhers N. Творчество как усиление себя / N. Rodzhers // Voprosy psikhologi. – 1990. – № 1.
8. Sovetskiy entsiklopedicheskiy slovar / gl. red. A. M. Prokhorov. – 3-e izd-e. – М. : Sovetskaya entsiklopediya, 1985.
9. Spirkin A. G. Soznanie i samosoznanie / A. G. Spirkin. – М., 1972.
10. Fromm E. Dusha cheloveka. Revolyutsiya nadezhdy / E. Fromm. – М., 1992.
11. Yudina S. D. Analiz problemy tvorchestva v gumanistieskoy psikhologi : materialy IV sezda Rossiyskogo psikhologicheskogo obshchestva / S. D. Yudina. – М., 2003. – Т. 3.

ЖУРАВЛЕВА А. В. Творческие задания как возможность максимальной реализации художественного потенциала студентов-хореографов (на примере дисциплины “Теория и методика преподавания популярных танцевальных стилей”).

В статье рассматриваются некоторые проблемы традиционной подготовки специалистов по современной хореографии, которые не всегда содействуют развитию творчества, а также раскрываются понятие “креативность” и “творческие способности”, необходимые для понимания сути проблемы. Автор предлагает создание модели организации учебного процесса студентов на занятиях.

Ключевые слова: творчество, творческие способности, креативность, творческий потенциал, творческие задания, творческий коллектив, творческая личность.

ZHURAVLOVA A. V. Creative exercises as opportunity of maximum realization of students-choreographers' art potential (Academic discipline “Theory and methods of popular dance styles” as an example).

The article considers some problems of traditional education of modern dance specialists which are not always promote creativity. Also, the article discusses the concepts of “creativity” and “creative abilities”, which are necessary for understanding of the problem. The author of paper suggests the idea of creating a model of educational process organization.

Keywords: creation, creative abilities, creativity, creative potential, creative tasks, creative team, creative personality.